

Implementeringsplan av Nationella anhörigstrategin i din kommun/i kommunerna

Förslag på innehåll i implementeringsplan baserat på workshop i
Sveriges kommunala Anhörigstödsnätverk januari 2024

Linda Mosesson, Jerker Eklund, Eva Hammarström Eriksson, Cecilia Johansson,
Eva Lehtonen, Ida Lindecrantz, Therese Stjernström, Julia Svahn och Lennart Magnusson

INSPIRATIONSMATERIAL: IMPLEMENTERING AV NATIONELLA ANHÖRIGSTRATEGIN I DIN
KOMMUN/KOMMUNERNA - FÖRSLAG PÅ INNEHÅLL I IMPLEMENTERINGSPLAN BASERAT
PÅ WORKSHOP I SVERIGES KOMMUNERS ANHÖRIGSTÖDSNÄTVERK JANUARI 2024

FÖRFATTARE: LINDA MOSESSON, JERKER EKLUND, EVA HAMMARSTRÖM ERIKSSON,
CECILIA JOHANSSON, EVA LEHTONEN, IDA LINDECRANTZ, THERESE STJERNSTRÖM,
JULIA SVAHN OCH LENNART MAGNUSSON

© 2024 NATIONELLT KOMPETENSCENTRUM ANHÖRIGA

LAYOUT & OMSLAG: NATIONELLT KOMPETENSCENTRUM ANHÖRIGA

OMSLAG ILLUSTRATION: MATTIAS GORDON

ISBN 978-91-87731-84-6

Innehåll

Innehåll	1
Inledning.....	2
Syfte med inspirationsmaterialet:	2
Termer och begrepp	2
Bakgrund	3
Ledning och styrning	4
Kunskap och kompetens	4
Samverkan och samordning	4
Exempel på hur en implementeringsplan/handlingsplan kan se ut med olika förslag på innehåll för att implementera den Nationella Anhörigstrategin inom kommunen.	5
Referenser	11

Inledning

Anhörigkonsulenter och andra som arbetar med anhörigstöd träffades digitalt för att bolla idéer och tips på hur man kan implementera den Nationella anhörigstrategin i sin kommun. Detta inspirationsmaterial är resultatet av workshopen ”Goda exempel” angående den Nationella anhörigstrategin som hölls den 23 januari 2024. Workshopen hölls av arbetsgruppen ”Nationella anhörigstrategin” som består av länsamordnare från nationella nätverket SKA (Sveriges kommunala anhörigstöd) samt andra anhörigkonsulenter i landet och medverkande från Nationellt kompetenscentrum anhöriga (Nka). Till detta inspirationsmaterial finns också bilagan ”Sammanställning av diskussionerna från workshopen om den Nationella anhörigstrategin 2024-01-23”.

Syfte med inspirationsmaterialet

Syftet med inspirationsmaterialet är att ge en generell grund för hur man kan bygga upp en implementeringsplan i sin egen kommun utifrån de förutsättningar man har. Nedan har vi angett några exempel på de rubriker man kan ha med samt var man kan hitta information. De länkar som anges i detta material är inget som arbetsgruppen kommer att uppdatera utan de är aktuella i nuläget.

Termer och begrepp

Begreppen anhörig respektive närstående används inkonsekvent i olika lagar och inom olika områden. Begreppen används därför olika inom kommunala och regionala verksamheter vilket kan bidra till en begreppsförvirring och möjligen vara ett problem i samverkanssituationer. Den som kallas anhörig inom kommunala verksamheter benämns ofta som närstående inom regioners verksamheter.

Anhörig: Vi använder oss här av begreppet anhörig som den som hjälper, vårdar eller stödjer någon som står dem nära. Detta med utgångspunkt i regeringens Nationella anhörigstrategi och förarbeten till nuvarande Socialtjänstlagen.

Närstående: Begreppet närstående används i den Nationella anhörigstrategin i enlighet med 5 kap. 10 § SoL, vilket innebär den person som tar emot vård eller stöd av en person i familjekretsen eller en annan för individen viktig person. Inom hälso- och sjukvården används begreppet närstående för en familjemedlem eller nära vän till den person som tar emot hälso- och sjukvård. Den som tar emot hälso- och sjukvård benämns som patient.¹

¹ Patientlagen (2014:821)

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/patientlag-2014821_sfs-2014-821/

Stöd till anhöriga: Med stöd till anhöriga avses olika insatser som primärt syftar till att fysiskt, psykiskt eller socialt underlätta anhörigas situation.

Anhörigperspektiv: Ett anhörigperspektiv innebär att familjen eller andra personer som är viktiga för den närstående, såsom en granne, vän eller god man, synliggörs och, när det är möjligt, görs delaktiga i vården och omsorgen om den närstående. Det är inte detsamma som konkreta stödinsatser till anhöriga utan ett förhållningssätt bland chefer och medarbetare inom vården och omsorgen. Det är viktigt att anta ett anhörigperspektiv som följer den närstående och anhöriga genom hela vård- och/eller omsorgsförloppet, såväl vid planering och genomförande som vid uppföljning.

Viktiga delar i ett anhörigperspektiv är att:

- se och lyssna på den anhörige,
- hålla den anhörige informerad om den närståendes hälsa, vård och omsorg, under förutsättning att den närstående ger sitt samtycke och att den anhörige vill vara delaktig,
- ha kännedom om vilket stöd eller vilken vård som den anhörige ger och vad anhörigskapet innebär för den anhörige,
- ta tillvara på den anhöriges kunskaper och erfarenheter,
- uppmärksamma den anhöriges eget behov av stöd.

Viktigt att poängtera är att anhörigas insatser bygger på frivillighet.

Bakgrund

I en bakgrund till en implementeringsplan kan man dels ange fakta kring vilka lagar som styr stödet till anhöriga i Sverige, dels använda sig av det som är skrivet i den Nationella anhörigstrategin och Socialstyrelsens kunskapsstöd. I detta inspirationsmaterial har vi valt att utgå från det kunskapsstöd² som fokuserar på anhörigperspektivet. För mer utförligare information kan man även använda sig av de andra kunskapsstöden, det som vänder sig till handläggarna som stöd för att uppmärksamma och involvera anhöriga³ och det kunskapsstöd som fokuserar på uppföljning av anhörigperspektivet och stöd till anhöriga⁴ samt den Nationella anhörigstrategin. Alla dokument finns tillgängliga på Nka:s webbsida (www.ahoriga.se) och på Socialstyrelsens webbsida.

Hur ser det ut i din kommun? Vad är politiskt beslutat kring Nationella anhörigstrategin? Har det upprättats några rutiner, dokument etc.? Vems ansvar är de olika områdena?

Även detta kan skrivas in i bakgrunden till implementeringsplanen.

² Integrera anhörigperspektivet i Hälso- och sjukvården och socialtjänsten, att förstå och möta anhörigas situation och behov (socialstyrelsen.se)

³ Stöd för handläggare att uppmärksamma och involvera anhöriga (socialstyrelsen.se)

⁴ Uppföljning av anhörigperspektivet och stöd till anhöriga (socialstyrelsen.se)

Ledning och styrning

- För att medarbetare ska kunna uppmärksamma och stötta anhöriga krävs tydliga signaler från beslutsfattare och ledning om att detta ingår i deras uppdrag och ska prioriteras.
- Anhörigperspektivet behöver synliggöras i nationella, regionala och lokala regelverk, riktlinjer, kunskapsstöd och uppföljningar samt utgå från en helhetssyn. Det är också viktigt att ett tydligt anhörigperspektiv tas med i kris- och katastrofplanering.
- Styrdokument behöver vara praktiskt förankrade och tydliggöra vad ett anhörigperspektiv innebär i praktiken i myndighetsutövningen och i olika utförarverksamheter.
- Dokumentation och uppföljning kan vara ett stöd för implementeringen av ett anhörigperspektiv, men system för detta behöver utformas med varsamhet så att det inte enbart leder till ökad administration.

Kunskap och kompetens

- Alla professioner som kommer i direkt eller indirekt kontakt med anhöriga ska ha grundläggande teoretiska kunskaper om anhörigperspektivet. Det kan innebära att du som personal har kunskap om hur du kan göra anhöriga delaktiga, bemöta och vägleda anhöriga, samt känna till att funktionsnedsättningar och sjukdomstillstånd hos den närstående kan påverka anhörigas situation på olika sätt.
- Det är viktigt att det finns rutiner och kompetens inom både hälso- och sjukvårdens och socialtjänstens verksamheter för att identifiera anhörigas behov. Vidare är det viktigt att uppmärksamma hela den närståendes nätverk som, utöver den närmaste biologiska familjen, kan innebära vänner, särbopartners, bonusföräldrar, mor- eller farföräldrar med flera.
- Det behövs ökade kunskaper om socialnämndens ansvarsområden gällande anhörigperspektivet, enligt SoL. Ett viktigt område är hur sekretesslagstiftningen påverkar anhöriga. Sekretess är inte ett hinder för att bemöta anhöriga samt ha ett anhörigperspektiv.
- Ökad kunskap kring stöd till anhöriga och anhörigperspektivet bör beaktas vid introduktions- och omvårdnadsutbildningar.

Samverkan och samordning

- En väl fungerande samverkan och samordning mellan kommun och region kan innebära ett bättre stöd med en helhetssyn på den anhörigas behov. Det är vidare viktigt att säkerställa att anhörigas insatser är frivilliga och att patientsäkerheten alltid beaktas även vid samverkan och samordning. Om det brister i samverkan och samordning kan den anhörige tvingas ta ett organisatoriskt ansvar för den närståendes vård och omsorg.
- Det är även väldigt viktigt med en väl fungerande samverkan och samordning inom kommunens olika verksamheter.

Exempel på hur en implementeringsplan/handlingsplan kan se ut med olika förslag på innehåll för att implementera den Nationella Anhörigstrategin inom kommunen.

Exempelvis rubrik: OM-RÅDE med underrubriker	Exempelvis rubrik: AKTIVITET/ÅTGÄRD	Exempelvis rubrik: HUR	Exempelvis rubrik: ANSVAR
Ledning och styrning			
	Styrdokument	<p>Vilka finns i din kommun? Behöver de revideras? Detta kan vara riktlinjer, handlingsplaner, strategier, nämndens mål, ledningssystem, enhetsplaner och verksamhetsmål.</p> <p>Viktigt att det som finns efterföljs, följs upp och att man har mandat att arbeta utifrån dem.</p> <p>Exempel på styrdokument där anhörigperspektivet kan finnas omnämnt: Social-hållbarhetsdokument, folkhälsoplaner, planer som rör elevrådsärenden i skolan, omvårdnadsplaner, dokument som rör handläggning både äldreomsorg, familj och individ och LSS, omvårdnadsplaner.</p>	
	Få till ett politiskt beslut att alla kommunanställda ska ha gått utbildning om anhörigstöd.	Föreslå till politiker direkt, ta hjälp av din närmsta chef för en dialog med politiken eller be intresseföreningar påverka.	
	Arbetsplatsträffar.	Tillfälle att lyfta anhörigperspektivet, exempelvis stående punkt på dagordning.	
	Årshjul i verksamheterna.	Tillfälle att lyfta anhörigperspektivet.	
	Länsgemensamma strategier.	Finns i vissa län. Exempel finns i Alfresco i mappen "Av nationellt intresse/Styrdokument i landets	

		kommuner”. Låna formuleringar som passar och forma om efter din egen kommuns behov.	
Kunskap och kompetens			
<i>Utbilda chefer, medarbetare och politiker i kommunen</i>	Introduktionsutbildning för alla nyanställda.	Digital utbildning. Använd material som finns till exempel på Nka:s hemsida. Träffa en anhörigkonsulent för en kortare presentation en timme. Kan erbjudas 1 g/år eller oftare.	
	Utbildning om anhörigstöd för personal inom vård- och omsorgsförvaltning.	Erbjud en halv- eller heldagsutbildning, använd material från Nka:s hemsida. Kan erbjudas vid flera tillfällen löpande under året.	
	Tillgängliggör befintliga utbildningar som finns om anhörigstöd för alla i kommunen.	Lägg upp/länka på kommunens intranät/utbildningsportal.	
	Utbilda och stötta biståndshandläggare.	Bjud in handläggarna och titta tillsammans på webinarier ”Stöd för handläggare att uppmärksamma anhöriga”, som finns på Nka:s hemsida. Fika och diskussion efteråt.	
	Erbjud handledning.	Anhörigkonsulenter kan erbjuda handledning inom vård- och omsorgsverksamheter.	
	Informera om nationella anhörigstrategin.	Gå ut till APT-grupper/planeringsdagar och informera.	
	Erbjud föreläsningar med teaterspel.	Engagera anhöriga/föreläsare som får berätta sin historia.	
	Gör en egen utbildning som ska gå ut till alla	Gör en digital nanoutbildning*.	

* Nano-learning innebär kort och gott inläring i små och snabba doser. I stället för att använda sig av kompetensutveckling med enskilda kurstillfällen någon gång per år erbjuder nano-learning en oftast digital inlärningsupplevelse som ska göra lärandet effektivt, engagerande och mer kontinuerligt.

	chefer och alla medarbetare.		
	Utbilda anhörigombud/anhörigrepresentanter.	Möten till exempel två gånger om året, då ombuden/representanterna träffas och får vidareutbildning och utbyter erfarenheter. De utbildar i sin tur sina kollegor.	
	Få till ett systematiskt arbete, till exempel med hjälp av årshjul.	Verksamheter kan ha med digitala utbildningar om anhörigperspektiv i årshjulet. Anhörigkonsulenter bjuds in till APT utifrån årshjulsplanering.	
	Presentera anhörigstrategin/erbjud digital utbildning på alla enheter. Inventera vad som redan görs.	Dokumentera hur de olika enheterna idag arbetar med anhörigperspektivet och ett eventuellt önskeläge.	
	Dokumentera för att kunna återanvända material.	Till exempel spela in bra föreläsare som kommer och utbildar vård- och omsorgspersonal, för att kunna använda i efterhand för de som anställs därefter.	
	Ta fram enkla verktyg.	Ta fram ett frågematerial som vård- och omsorgspersonal kan använda sig av i samtal med anhöriga.	
<i>Utbilda andra målgrupper</i>	Informera/föreläsa om anhörigperspektiv.	Gå ut i skolor, föreningar, sjuksköterske- och omvårdnadsutbildningar varje år.	
	Informera om nationella anhörigstrategin för Regionen.	Gå ut till APT-grupper/planeringsdagar och informera.	
	Gör en egen utbildning som ska gå ut till alla politiker.	Gör en digital nanoutbildning.	
	Föreläs för politiker om den nationella anhörigstrategin.	Be att få komma till socialnämnden och berätta om den nationella anhörigstrategin.	
<i>Några förslag på vilka man kan kroka arm med/lämna över frågan till</i>	Utvecklingsledare, metodutvecklare, närvårdsstrateger, kommunikationseenhet inom kommunen, skolan, socialtjänsten, socialpsykiatrin, biståndshandläggare, vård- och	Man informerar andra. Oftast är det du som anhörigkonsulent som har bäst koll inom anhörigområdet, därför kan man maila/kontakta andra yrkesgrupper för att berätta om den nationella anhörigstrategin.	

	omsorgsboenden, hälso- pedagog, anhörig- ombud, de som arbetar med folkhälsa inom kommunen.	Alternativt informera om att den finns och att alla berörs av den.	
<i>Broschyr mm.</i>	Utveckla broschyr och/eller informations- blad om anhörigper- spektiv riktat till verk- samheter inom kommun och region.	Man kan till exempel utgå ifrån Socialstyrelsens material. Det är bra med bred information som inte riktar sig till något speciellt anhörigområde. På Alfresco i mappen "Goda exempel" finns också tips på hur material kan se ut. Låna friskt av andra kommu- ners formuleringar och upplägg!	
	Använd redan befintligt material.	Använd dig av broschyren "Du som stödjer någon i din närhet kan också behöva stöd och hjälp", som finns på Nka. Den kan alla använda sig av och skriva in aktu- ella kontakt- uppgifter i.	
	Om ekonomiska resur- ser saknas för något som man önskar göra.	Se om ni kan söka medel för att finansiera en broschyr om inte verksamheten själv har råd.	
	Samverka med länet.	Gå ihop i länet och gör en länsge- mensam broschyr, med hänvis- ning till alla kommunerna. Alla kommuner får finansiera.	
	Sprida information via sociala medier mm.	Förutom tryckta broschyrer är so- ciala medier, hemsidor och ny- hetsbrev också är ett bra sätt att sprida information. Det är dessu- tom oftast helt gratis!	
	Gör en kortfilm om in- formation om anhörig- perspektivet.	Antingen är det anhörigkonsulent som i filmen berättar om nation- ella anhörigstrategin, men kan också göras tillsammans med anhörigombud/anhörigrepresen- tanter. Kan användas på samma sätt som en broschyr, men i digital form.	

Samverkan och samordning			
<i>Samverkan med föreningar, civilsamhället</i>	Man kan ordna föreläsningar, utbildningar, anhöriggrupper, olika gemensamma aktiviteter.	Samverka med Attention, kyrkan, Röda Korset, Spes, Suicide Zero, Studieförbundet, Demensförbundet, pensionärsföreningar mm., anhörigföreningar, privata företag med flera.	
<i>Samverkan inom kommun, region</i>	<p>Skapa samverkansgrupper och nätverk.</p> <p>Delta på SIP.</p> <p>Verksamheter inom kommun och region kan informera anhöriga om var de kan få stöd för egen del, hänvisa till Anhörigstödet i kommunen.</p> <p>Samverka med en gemensam broschyr.</p> <p>Samverkan med olika mottagningar till exempel Äldremottagningar.</p> <p>Strukturerad uppsökande verksamhet i samverkan.</p> <p>Samarbete med skolorna, informera.</p> <p>Samverka med föräldrastöd inom kommunen.</p> <p>Besök mötesplatser för alla åldrar.</p>	<p>Exempel på yrken/verksamheter att samverka med: Demensteam, kognitiva team, primärvården, biståndshandläggare, demenssjuksköterska, rehabaktörer, samverkansgrupper till exempel angående suicid, folkhälsa, sociala hållbarhetsrådet i kommunen, krishanteringsgrupper, folkhälsostrateg, andra strateger, skolan, vårdutbildningar, bibliotek, LSS, socialtjänst, psykiatri, seniorkonsult/äldrestrateg eller motsvarande, socialpedagoger, integrationssamordnare, kuratorer, minnesmottagningar, psykiatri, chefer, polisen, krishanteringsgruppen i kommunen, politiker, kuratorer, verksamhetsutvecklare, socialpedagoger, volontärsamordnare, Komvux, praktikutvecklare, BUP, elevhälsan, överförmyndare, Fixartjänst och integrationssamordnare.</p>	
	Informera/utbilda personalenheten på kommunen då många medarbetare är yrkesverksamma anhöriga.	Bjud in dig till personalenheten på kommunen på ett APT.	
	Ta fram ett samverkansdokument för personal och anhöriga.	Implementera och synliggör ett dokument för samverkan för anhöriga och personal om hur man kan samarbeta sinsemellan	

		inom vård- och omsorgsverksamheter. Exempel finns i Alfresco i mappen "Goda exempel".	
--	--	---	--

Referenser

SFS 2014:821. Patientlag.

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/patientlag-2014821_sfs-2014-821/

Socialstyrelsen. (2023). Integrera anhörigperspektivet i Hälso- och sjukvården och socialtjänsten, att förstå och möta anhörigas situation och behov. Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen. (2023). Uppföljning av anhörigperspektivet och stöd till anhöriga. Ett förslag på uppföljningsområden och mått. Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen. (2023). Stöd för handläggare att uppmärksamma och involvera anhöriga. Socialstyrelsen.

Implementeringsplan av Nationella anhörigstrategin i din kommun/i kommunerna

– Förslag på innehåll i implementeringsplan baserat på workshop i
Sveriges kommunala Anhörigstödsnätverk januari 2024

Om författarna:

Linda Mosesson:

Anhörigkonsulent Gällivare kommun, Länsamordnare Norrbotten och sammankallare för arbetsgruppen för Nationella anhörigstrategin

Jerker Eklund:

Anhörigkonsulent Göteborgs Stad Stadsområde Sydväst, Länsamordnare Västra Götalandsregionen, deltagare i arbetsgruppen för Nationella anhörigstrategin

Eva Hammarström Eriksson:

Anhörigkonsulent Lidingö, deltagare i arbetsgruppen för Nationella anhörigstrategin

Cecilia Johansson:

Anhörigkonsulent Växjö kommun, Länsamordnare Kronobergs län och deltagare i arbetsgruppen för Nationella anhörigstrategin

Eva Lehtonen:

Anhörigsamordnare Forshaga kommun, Länsamordnare Värmland och deltagare i arbetsgruppen för Nationella anhörigstrategin

Ida Lindecrantz:

Anhörigkonsulent Uppsala kommun, Länsamordnare i Länsnätverket för anhörigstöd i Uppsala län och deltagare i arbetsgruppen för Nationella anhörigstrategin

Therese Stjernström:

Anhörigkonsulent, Södertälje kommun, deltagare i arbetsgruppen för Nationella anhörigstrategin

Julia Svahn:

Anhörigstrateg Sundbybergs stad, deltagare i arbetsgruppen för Nationella anhörigstrategin

Lennart Magnusson:

Docent vid Institutionen för hälso- och vårdvetenskap, Linnéuniversitetet. Verksamhetschef för Nationellt kompetenscentrum anhöriga

Nka 2024:1 Inspirationsmaterial

Nationellt kompetenscentrum anhöriga

Box 601, 391 27 Kalmar

Tel: 010-358 30 20

E-post: info@anhoriga.se

www.anhoriga.se

Bilaga: Sammanställning av diskussionerna från workshopen om den Nationella anhörigstrategin 2024-01-23

I detta dokument finns goda idéer som uppkom under workshopen "Goda exempel" om den Nationella anhörigstrategin 23 januari 2024. Vi vill med denna bilaga få med innehåll från de diskussioner som var. Workshopen hölls av arbetsgruppen "Nationella anhörigstrategin" som består av länssamordnare från nationella nätverket SKA (Sveriges kommunala anhörigstöd samt andra anhörigkonsulenter i landet). Anhörigkonsulenter och andra som arbetar med anhörigstöd träffades digitalt för att bolla idéer och tips indelade i olika och diskuterade hur man kan implementera den Nationella anhörigstrategin i sin kommun. Detta är inget heltäckande material, men kan användas som en inspirationskälla och en uppdatering om vad som faktiskt görs i andra kommuner. Mycket arbete pågår runt om i landet och hjulet ska inte behöva uppfinnas flera gånger. Här finns tips, länkar och kreativa lösningar. En del av det du hittar i "Inspirationsmaterial till implementeringsplan av Nationella anhörigstrategin" hittar du också här. Detta material är dock mer tänkt som ett "bladdervänligt" dokument, en sammanställning från webinarier. Materialet är uppdelat i tre områden utifrån den Nationella anhörigstrategin: ledning och styrning, kunskap och kompetens, samverkan och samordning. Frågorna i materialet är till viss del hämtade från kunskapsstödet från Socialstyrelsen¹.

De länkar som anges i detta material är inget som arbetsgruppen kommer att uppdatera utan de är aktuella i nuläget.

Tack alla som deltog i webinarier med kreativa idéer och goda exempel från sin kommun. Tillsammans är vi starka!

Ledning och styrning

- Finns det något politiskt beslut kring anhörigstrategin din kommun?

Några få kommuner har politiska beslut och då i form av riktlinjer men de är inte nödvändigtvis kopplade till den nationella strategin. Vissa anhörigkonsulenter har på känn att kommunerna inväntade direktiv från Socialstyrelsen.

Det märks runt om i landet på vissa ställen att politiker uppmärksammar anhörigperspektivet. I några kommuner har politikerna i delar av socialtjänsten påbörjat arbetet. I någon kommun har man också påbörjat revidering av styrdokument i samarbete med kommunens olika verksamhetsutvecklare.

Några kommuner har gått ihop och skapat länsgemensamma strategier. Dessa är dock inte heller direkt kopplade till den nationella anhörigstrategin.

¹ Integrera anhörigperspektivet i Hälso- och sjukvården och socialtjänsten, att förstå och möta anhörigas situation och behov (socialstyrelsen.se)

- Finns det någon handlingsplan framtagen för implementering?

Handlingsplaner förekommer med det är oklart om de är politiskt förankrade och om det finns implementeringsplan kopplat till dem. Det lyfts också fram att dokument finns men att de inte är tydliggjorda och levande i verksamheterna. Man menar också att Blandade Lärande Nätverk² kan bli start för en implementering av anhörigperspektivet.

En stad har ett eget program "Stöd för anhöriga" som gäller 2021–2024. Det ska i år revideras och en strateg ska hjälpa till för att den ska ligga i linje med den nationella anhörigstrategin.

Det framkommer en önskan om att ha mer långsiktiga handlingsplaner ute i landet.

- Styrdokument/Rutiner
 - Vilka styrdokument skulle kunna vara viktiga?

Viktiga styrdokument är riktlinjer, handlingsplan, strategier, nämndens mål, ledningssystem enhetsplaner och verksamhetsmål. Det är viktigt med nämndbeslut för att det ska nå hela vägen ut.

Det är väsentligt att de dokument som finns efterföljs, att man har mandat att arbeta utifrån dem, samt att de följs upp.

- I vilka styrdokument kan anhörigperspektivet finnas omnämnt?

Social-hållbarhet dokument, folkhälsoplaner, planer som rör elevrådsärenden i skolan, omvårdnadsplaner, dokument som rör handläggning både äldreomsorg, familj och individ och LSS. Det kan också finnas i rutiner och verksamhetsplaner för utförarenheter och som en del i social dokumentation.

Det diskuteras också det faktum att vi anhörigkonsulenter - och övriga inom socialtjänsten - ska arbeta familjeorienterat och teambaserat och utifrån det är det ganska självklart att fylla på med ett anhörigperspektiv. Anhörigstöd behöver inte vara "ett eget stuprör" så att säga.

- Exempel på styrdokument?

Ett tips är att börja i det lilla till exempel omvårdnadsplaner och inflyttningsamtal. Gör vanor för hur möten och samtal kan föras med ett anhörigperspektiv. Olika personalgrupper har i sina uppdrag stöd till anhöriga, men det är svårt att veta hur man kan följa upp det. Bra om det finns i dokument som används kontinuerligt och att det är obligatoriskt för personal att svara på frågor som rör anhöriga.

Riktlinjer för handläggning är också ett exempel på relevant styrdokument.

Förutom styrdokument kan arbetsplatsträffar och årshjul vara tillfällen att lyfta anhörigperspektivet. Styrdokument, riktlinjer behöver vara uppdaterade och kända.

- Vem i organisationen kan du lyfta frågan till?

Närmaste chef, biståndshandläggare, familjebehandlare, demensteam, kuratorer och rehabteam.

Vård- och stödsamordnare, kvalitetsutvecklare, utvecklingsledare, strategisk utvecklare, folkhälsostrateg.

Kommunstrateg, Förvaltningschef, nämnd/politiker.

En kommun framhåller att det är viktigt att ha politiken med sig, att det som kommer uppifrån också blir mer självklart för de som jobbar ute i verksamheterna.

² Blandade lärande nätverk. Nka. <https://anhoriga.se/metoder-och-verktyg/blandade-larande-natverk/>

”Det är en folkhälsofråga som ska högre upp i kommunen” uttrycker en grupp och många andra deltagare har kommit fram till samma sak.

Länssamordnaren skulle kunna ta kontakt med kommunförbundet och fråga om vi får komma och presentera oss från länsnätverket. Kanske kan vi som nätverk få komma och presentera oss i socialchefs nätverket?

Ett tips är att använda länsnätverket mer. Göra utbildningar och satsningar tillsammans.

Man kan lyfta till HR i sin kommun, att man där bör ha ett anhörigperspektiv.

Det är bra att kroka arm med föreningar.

- **Här kommer fler goda exempel från dina kollegor ute i landet:**

Någon kommun har en nybildad styrgrupp med representanter från alla olika enheter angående anhörigstöd.

Ett tips är att koppla det till rena pengar. Ta din kommun som exempel och räkna ut omkostnader för tex undersköterskor och så vidare. Det tar skruv när man pratar siffror och ekonomi.

Finns det en folkhälsoenhet/avdelning i kommunen? Då kan man använda frågorna i kunskapsstödet så att ledningen måste delta genom att besvara. I någon kommun finns förslag om styrgrupp för anhörigstöd för högre chefer.

I en annan kommun har man en gemensam arbetsgrupp, där hela socialnämnden är representerad. Man har utarbetat handlingsplaner och styrdokument som har ”klubbats” av kommunstyrelsen.

Ett tips och som visat sig vara ett bra sätt att få politikerna uppmärksamma på anhörigfrågor är en arbetsgrupp där aktiva föreningar och vård och omsorg tillsammans arbetar.

Många kommuner har gamla riktlinjer. Många har dock startat grupper kring samverkan. En kommun berättar att anhörigstödet nu ska få ingå i en grupp kring samverkan för Nära Vård.

Någon berättar att om man viftar med papper från Socialstyrelsen, har det tyngd och då händer det grejer. Flera i workshopen vittnar om att man har fått draghjälp av de nya kunskapsstöden från Socialstyrelsen.

Kunskap och kompetens

- Vilka utbildningar finns kring vad ett anhörigperspektiv och vad anhörigstöd innebär?

Förslag på utbildningar/material:

Nka:s digitala utbildningar och material på Nka, bl. a:

- [Nka:s samlade material angående den Nationella anhörigstrategin](#)
- [Nka:s powerpoint om den nationella anhörigstrategin](#)
- [Anhöriga i Fokus](#)
- [Kortfilm som inslag i utbildning](#)
- [Om anhöriga över 65 år som vårdar sin partner i hemmet, samt flytt till särskilt boende](#)
- [Webbinarium ”Stöd för handläggare att uppmärksamma anhöriga” angående det nya kunskapsstödet riktat till handläggare](#)
- [Socialstyrelsens powerpoint om den nationella anhörigstrategin, fri att använda](#)

- Kunskapsstöden från Socialstyrelsen: [Integrera anhörigperspektivet inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten \(socialstyrelsen.se\)](https://www.socialstyrelsen.se) samt [Stöd för handläggare att uppmärksamma och involvera anhöriga \(socialstyrelsen.se\)](https://www.socialstyrelsen.se)
- En kortfilm om anhörigperspektiv i vård- och omsorgsförvaltningen som Eskilstuna kommun gjort: [Anhörigperspektiv i vård och omsorg, Eskilstuna Kommun \(youtube.com\)](https://www.youtube.com)
- [Opratad, anhörigstöd till barn](https://www.socialstyrelsen.se)
- [ICDP-vägledande samspel som stöd till föräldrar som har barn med NPF](https://www.socialstyrelsen.se)
- Tips på poddar: En podd om att vara anhörig till någon med funktionsvariation: "Direkt från hjärtat": [Direkt från Hjärtat A3 - Föräldraskap och funderingar - Direkt Från Hjärtat - En Podd om att vara Anhörig | Lyssna här | Poddtoppen.se](https://www.poddtoppen.se). Det finns också fler poddar om olika anhörigskap här: [Nka-podden | Nationellt kompetenscentrum anhöriga \(anhoriga.se\)](https://www.nka.se)

Förslag på föreläsare:

- Martina Takter, Gunilla Matheny, Susanne Rolfner Suvanto med flera.

Förslag på hur man kan göra:

- Introduktionsutbildning för vikarier, SÄBO, socialsekreterare och handläggare, erbjuds 1 g/år.
- Introduktionsutbildning för nyanställda, digitalt eller träffa anhörigkonsulent.
- Ha en halv- eller heldagsutbildning om anhörigstöd för personal inom SÄBO, LSS och hemtjänstpersonal. Kan erbjudas flera tillfällen löpande under året.
- Lägg upp/länka befintliga utbildningar på intranätet/utbildningsportal.
- Ta fram ett dokument för anhöriga och personal, hur man kan samarbeta på SÄBO.
- Ta reda på hur saker fungerar i kommunen, innan man går ut och informerar. Kanske arbetar man redan med ett anhörigperspektiv, men man benämner det inte som det.
- Bjud in handläggarna och titta tillsammans på webinarier som sändes angående det nya kunskapsstödet riktat till handläggare. Fika och diskussion efteråt.
- Erbjud handledning av anhörigkonsulenter till verksamheter, både LSS och SoL.
- Gå ut till APT-grupper/planeringsdagar och informera, sen får cheferna själva se till att driva och implementera anhörigperspektivet.
- Försök att samverka mycket och föra dialog, det är viktigt.
- Erbjud föreläsningar med teaterspel och anhöriga som får berätta sin historia.
- Gör en digital nano-utbildning³ som ska gå ut till alla politiker, chefer och alla medarbetare.
- Informera/föreläsa om anhörigperspektiv i skolor, föreningar, sjuksköterske- och omvårdnadsutbildningar varje år.

³ Nano-learning innebär kort och gott inlärning i små och snabba doser. Istället för att använda sig av kompetensutveckling med enskilda kurstillfällen någon gång per år erbjuder nano-learning en oftast digital inlärningsupplevelse som ska göra lärandet effektivt, engagerande och mer kontinuerligt

- Utbilda anhängigombud, två gånger om året har man möte där ombuden träffas.
 - Verksamheter kan ha med digitala utbildningar om anhängigperspektiv i sitt årshjul.
 - Få till ett systematiskt arbete, tex i ett årshjul, att anhängigkonsulenter bjuds in till APT.
 - Presentera anhängigstrategin på alla enheter och dokumentera hur de olika enheterna vill och kan arbeta med innehållet i den nationella anhängigstrategin.
 - Få till ett politiskt beslut att alla kommunanställda ska ha gått utbildning om anhängigstöd.
 - Spela in bra föreläsare som kommer och utbildar kommunens personal, för att kunna använda i efterhand för de som anställs därefter.
 - Försök göra utbildningarna/föreläsningarna roliga och ha ett salutogent perspektiv.
 - Ta fram ett frågematerial som personal på tex SÄBO kan använda sig av i samtal med anhängiga.
 - Be att få komma till socialnämnden och berätta om den Nationella anhängigstrategin.
- Var börjar man med utbildning kring ett anhängigperspektiv?

Förslag på yrkesgrupper man kan kroka arm med/lämna över frågan till:

- Utvecklingsledare, metodutvecklare, närvårdsstrateger, kommunikationsenhet inom kommunen, skolan, socialtjänsten, socialpsykiatri, biståndshandläggare, vård- och omsorgsboenden, hälsopedagog, anhängigombud, de som arbetar med folkhälsa inom kommunen.
- Har din kommun någon broschyr att dela ut kring anhängigperspektiv?
- Utveckla en broschyr och/eller informationsblad om anhängigperspektiv riktat till verksamheter, tex utifrån Socialstyrelsens material. Det är bra med bred information som inte riktar sig till något speciellt område.
 - Uppfinn ej hjulet igen utan gå in på Alfresco och få tips på hur material kan se ut. Låna friskt av andra kommuners formuleringar och upplägg! Känner du inte till Alfresco - prata med din länssamordnare.
 - Använd dig av broschyren ”Du som stödjer någon i din närhet kan också behöva stöd och hjälp”, som finns på Nka. Den kan alla använda sig av och skriva in aktuella kontaktuppgifter i.
 - Se om ni kan söka medel för att finansiera en broschyr om inte verksamheten själv har råd. Tex Hemsysterfonden: [Hemsysterfonden](#)
 - Gå ihop i länet och gör en länsgemensam broschyr, med hänvisning till alla kommunerna.
 - Marknadsföring med hjälp av tryckt broschyr är bra för ökad kännedom om den nationella anhängigstrategin. Men kom ihåg att sociala medier och hemsidor också är ett bra sätt att sprida information.

- **Här kommer fler goda exempel från dina kollegor ute i landet:**

- Det är bra att sprida Nationella anhörigstrategin med hjälp av nyhetsbrev, sociala medier och flyers.
- Man kan be de lokala politikerna att följa verksamhetens Facebooksida och Instagramkonto (om man har).
- Ibland är det svårt att nå ut – men ge inte upp!
- Satsa på direktkontakt. Ta några specifika yrkesroller i taget. Det är ohållbart att vara överallt och sprida kunskap!
- Om man genom utbildning når all vårdpersonal – de som har direktkontakt med brukare och anhöriga - då sprids förhoppningsvis den Nationella anhörigstrategin och kommer de anhöriga till godo.
- Ordna anhöriggrupper och föreläsningar och informera alltid om den Nationella anhörigstrategin.
- Anhörigstödet kan ha en egen Facebook-grupp, där det finns länkar till andra aktörer och information om aktiviteter och aktuella grupper. Man kan även lägga ut utbildningsfilmer där.

Samverkan och samordning

- Vilka möjligheter till utveckling ser ni inom samverkan och samordning när det gäller att stärka anhörigperspektivet?

Att vi slår oss ihop och utvecklar gemensamt som till exempel denna workshop, nationella arbetsgrupper, digitala nationella grupper. Bidra, ge och ta. Draghjälp av andra är bra.

Samverkan kan dock vara svårt att driva, den behöver vara strukturerad. Även uppsökande verksamhet.

Anhöriga ska inte vara samordnare. Att verksamheter samverkar mer, så att anhöriga avlastas.

Använda sig av nationella anhörigdagen och vara ute och informera på torg, i offentliga miljöer, entréer på sjukhus, bibliotek mm.

Man kan använda sig av folkhälsoperspektivet, som är ett viktigt argument i den Nationella anhörigstrategin. Med hjälp av den kan man bjuda in sig till andra verksamheter.

Anhörigperspektivet behövs överallt, i allt och för alla. Det ger bra möjligheter för samverkan.

Anhörigstöd behöver finnas på olika språk och olika aktiviteter utifrån olika anhörigskap. Vi är inte så bra på detta som vi önskar. Här kan vara viktigt att samverka med de som har god kunskap om integration inom kommunen.

En kommun berättade om att de har anhörig café 1 ggr/månaden, dit de bjuder in olika professioner. Caféträffarna leds av en anhörigkonsulent, diakon och undersköterska. En bra möjlighet att prata om den Nationella anhörigstrategin och samverka över gränserna.

Det är bra att samverkan även sker internt, för att gemensamt komma fram till hur vi ska implementera Nationella anhörigstrategin. Någon kommun har till exempel skapat nätverk med andra

verksamheter som socialtjänsten, LSS, psykiatrin, beroende samt äldreomsorg för att arbeta ihop en arbetsgrupp/anhörigrepresentanter.

En utmaning kan vara att det ofta är stor personalomsättning, och detta måste man hitta strategier för när man ska samverka.

- Vilka skulle vara viktiga att samverka med?

Exempel på samverkanspartners: Demensteam, demenssjuksköterska, arbetsterapeuter, kyrkan-diakoner, andra trossamfund, strateger, vårdcentraler, äldreomsorg på vårdcentralen, hälsocentraler, minnesmottagning, civilsamhälle, intresseföreningar, skola, vårdutbildningar (förbereda och förebygga för att möta anhöriga), studieförbund, bibliotek, psykiatri, biståndshandläggare, LSS-handläggare, rehabilitering, verksamhetsutvecklare i kommunen och alla chefer. Alla enheter inom kommunen, men också region, primärvård osv. Det behövs hållbara strukturer för samverkan som inte bygger på enskilda eldsjälar.

Även samverkan med överförmyndare, beroendemottagning, öppenvård inom psykiatrin, integrations- och samordnare, seniorrådgivare, socialpedagoger, praktikutvecklare, vuxenutbildning, regionens verksamhetsutvecklare BUP, elevhälsan, föräldrastöd, kuratorer samt vård- och stödsamordnare.

En kommun har bra samverkan med nätverk för suicidprevention, vilket gör att information om anhörigperspektiv kan nå ut till många på ett enkelt sätt. Samma kommun har bra samverkan med polisen i anhörigfrågor.

En annan kommuns anhörigrådgivare har haft möten med krishanteringsgruppen i kommunen och lyft att många anhöriga gör insatser för någon som saknar biståndsbeslut. Det är viktigt att den gruppen också tänks in i krishanteringsplaneringen.

Det kan vara bra att samverka med folkhälsoenhet/avdelning inom kommunen. Man kan använda frågorna i kunskapsstödet så att ledningen måste delta genom att besvara.

En grupp diskuterade samverkan med utförare och omsorgspersonal. Att det är viktigt att ge personalen en grundkunskap kring vad ett anhörigperspektiv är. Man upplevde att det finns en osäkerhet i att möta anhöriga – ”Vad ska jag fråga?”. Det är viktigt att personal ser anhöriga som en resurs, en samarbetspartner. Vidare är det angeläget att handläggare, chefer och politiken ser anhöriga som en resurs, att man vågar möta anhöriga och vågar fråga dem hur de mår, vad det har för behov av stöd. Det förebyggande stödet är mycket betydelsefullt.

- Hur ser samverkan med civilsamhället ut? Till exempel föreningar, organisationer, kyrkliga samfund?

Det kan vara samarbete med kyrkan, pensionärsföreningar, studieförbund, fixartjänst, medborgarskolan, regionen, vuxenskolan, volontärsamordnare, Attention, Spes, Suicide Zero och anhörigföreningar.

Man behöver nå ut till och samverka med grupper som kommer från andra länder. Moské lyfts som förslag. I en kommun har man gjort en gemensam utbildning om anhörigskap med föreningen Attention.

Det är fantastiskt bra att samarbeta med frivilligorganisationer och föreningar. Man kan ordna anhörigdagar tillsammans med föreningar.

Man samverkar i någon kommun med kyrkan och Röda korset. Anhörigcentrum kallar till samverkansgrupp där alla möts i samma forum, yrkesverksamma, kyrkan, föreningar, fritidsbanken mm. Två gånger per år, fysiska träffar. Man gör också saker tillsammans mellan varven, samverkar. Till exempel står man på torget samtidigt för att nå ut.

Kyrkan i en kommun har nätverksträffar. Man bjuder in stort, alla som arbetar med socialt arbete, både kommun, region, föreningsliv. Vid varje träff berättar två olika verksamheter om sitt arbete, för att öka kännedomen om vad som finns i kommunen.

En kommun berättar att samverkan även sker med privata företag, för att köpa in tjänster till t.ex. anhöriggrupper.

- **Här kommer fler goda exempel från dina kollegor ute i landet:**

- Bjuda in dig själv till olika verksamheter!
- Delta i olika arbetsgrupper och prata om den Nationella anhörigstrategin. Kom ihåg att det oftast är du som är experten på anhörigstöd.

- **Önskemål som framkom under workshopen:**

- Det behövs ett övergripande material som kan användas nationellt. Det vore bra att ha en väldigt enkel variant.
- Vad gör en anhörigkonsulent i sin roll? Det behövs mer tydlighet för att säkra vårt yrke.
- Önskemål framkommer om att Nka kan ordna fler utbildningar att ta del av. Då önskas: mer diskussionsfrågor, fler case att diskutera samt korta presentationer. Detta för att slippa ta fram eget material som kan vara kostsamt.
- Några uttrycker en önskan om mer samarbete/information i skolorna.